

УДК 331.101.26

Теоретичні аспекти формування і розвитку теорії людського капіталу

Дем'яненко Аліна Анатоліївна, д. філ., викладач кафедри соціальної економіки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, alina.demianenko@hneu.net

Семенов Антон Олегович, аспірант кафедри соціальної економіки Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, semyonov.anton@gmail.com

Теорія людського капіталу є новою соціально-економічною парадигмою, основою для формування якої став перехід від традиційної, економічного системи розвитку, до сучасної – інноваційної. Інноваційна система розвитку змінює роль людини у системі виробництва, така трансформація є об'єктивною, що спровокувало виділення нового ресурсу і фактора виробництва, яким є інтелектуально-творчі здібності, що знайшло своє відображення у працях видатних економістів Д. Белла [2], Дж. К. Гелбрейта [3], Й. А. Шумпетера [6].

У результаті теоретичного переосмислення суспільних відносин і суспільного виробництва, ролі людських ресурсів у соціально-економічній сфері виникає новий тип економічних відносин, де людський капітал стає центром і метою розвитку, що створює широкі можливості для забезпечення основних цінностей, прав і свобод, ефективної реалізації людського потенціалу.

Формування і широке розповсюдження теорії людського капіталу зумовлено низкою чинників. Застосування методу наукового спостереження та історичного методу дозволили автору визначити основні передумови формування теорії людського капіталу.

1. Економічні передумови. У працях представників класичної політекономії – В. Петті, Дж. Мілля, А. Сміта, Д. Рікардо почали закладатися основи теорії людського капіталу [5]. Зокрема, Дж. Мілль досліджував питання зв'язку знань і розумових здібностей людини з рівнем продуктивності праці. Тому все ж закладення ідей людського капіталу є логічним наслідком розвитку

економічної науки. Особливе місце у розвитку методології економічної науки посіли розробки У. Петті щодо кількісної та якісної характеристик демографічних процесів і народонаселення, та оцінки їх впливу на національне багатство країни [5]. Ідеї А. Сміта про суспільний розподіл праці дозволило визначити роль праці як функції людини у виробництві багатства суспільства. Особливої уваги заслуговує учення А. Сміта про продуктивну і непродуктивну працю, яке є методологічною основою характеристики участі того чи іншого виду праці [5].

2. Науково-технічний прогрес. Науково-технічна революція висунула науку як провідний фактор економічного зростання, що посилює роль і значення людини у суспільному виробництві. Саме в умовах масштабного науково-технічного прогресу в економіці постійно зростає роль і значення людини, рівня її освіти, кваліфікації, наукових знань, умінь і досвіду. Загальновідомо, що формування теорії людського капіталу відбулось, головним чином, внаслідок бурхливого розвитку науки і техніки, і досить швидко знаходились відповіді на складні питання.

3. Розвиток інформаційних технологій. Одним із таких складних питань подальшого розвитку стало питання можливостей передачі людського досвіду, візуалізації і підтримки різноманітних знань, умінь і навичок, використання сучасних методик, активізації кваліфікованої праці, виявлення і використання необхідних знань. Саме стрімке поширення інформаційних технологій, ефективних систем зберігання, обробки, передачі і розповсюдження знань вплинуло на подальшу популяризацію ідей розвитку людського капіталу.

4. Соціальні передумови – зміщення акцентів з *людини економічної* на *людину соціальну* і *людину творчу*. У сучасному глобалізованому світі соціальна сфера зростає швидше, ніж економічна. У розвинутих країнах питома вага освіти, науки, культури у загальних витратах зростає стрімкими темпами. Відбувається трансформація соціальних процесів і соціальної структури суспільства. Глобальна соціалізація стає закономірністю і законом сучасного розвитку. У системі національних інтересів держав людина виступає

найвищою цінністю і головною метою розвитку. Людина створює, розробляє і впроваджує інновації, а результатом її творчої праці є не лише новий інтелектуальний продукт, але й інтелектуальний особистий розвиток.

Висновки. Таким чином, вищезазначені передумови стали рушійною силою формування і поширення ідей теорії людського капіталу. У рамках теорії людського капіталу людина розглядається через призму економічних процесів: суспільного виробництва, відтворення, економічної діяльності. Саме це стало підґрунтям для стрімкого формування і поширення теорії людського капіталу. Об'єктивна реальність наголошує на важливості формування і ефективного використання людського капіталу, а значний науковий доробок з цього питання підтверджує тривалий процес еволюційного розвитку і актуальність незалежно від часових проміжків. Натомість автор наголошує, що з початку 70-х років минулого століття тема людського капіталу поступово виходить на новий рівень дослідження і наукового пізнання. Цей рівень сучасного розвитку теорії вимагає посилення соціальної спрямованості економіки і зосередження на питаннях, пов'язаних із орієнтацією на зростання добробуту суспільства що є предметом подальших досліджень автора.

Список використаної літератури.

1. Антонюк В. П. Головні напрями зміцнення соціально-економічних основ формування людського капіталу в Україні. *Україна: аспекти праці*. 2006. 2. С.41.
2. Белл Д. Майбутнє постіндустріальне суспільство. Досвід соціального прогнозування / пров. з англ. Друге вид., випр. та дод. Academia, 2004. 788 с.
3. Гелбрейт Дж. К. Нове індустріальне суспільство. АСТ, 2004. 225 с.
4. Дем'яненко А. А. Передумови формування концепції людського розвитку. URL: <http://repository.hneu.edu.ua/handle/123456789/20283>.
5. Хімченко А.М., Лех Т.А. Генезис теорії людського капіталу. *Ефективна економіка*. № 5, 2012. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1131>.
6. Шумпетер Й. А. Теорія економічного розвитку. Прогрес, 1982. 355.